

**OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI TARIXI VA RIVOJLANISH
BOSQICHLARI****TOJIDDINOVA DILFUZA MUHIDDINJON QIZI***Qo'qon davlat universiteti**Xorijiy fiologiya fakulteti 1-kurs talabasi**Elektron pochta: tojiddinovadilfuza07@gmail.com**Telefon raqam: +998505532106*

Annotatsiya: Maqolada ommaviy axborot vositalarining (OAV) tarixi, rivojlanish bosqichlari va jamiyatdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, gazeta, radio, kino, televideniye va raqamli media davrlari, ularning axborot tarqatishdagi roli, jamiyatning ijtimoiy ongini shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada ilmiy manbalar asosida zamonaviy media va global axborot maydonidagi tendensiyalar ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Ommaviy axborot vositalari, media tarixi, rivojlanish bosqichlari, gazeta, radio, televideniye, raqamli media, jurnalistika, axborot maydoni, jamiyatdagi roli.

Kirish.

Ommaviy axborot vositalari insoniyat tarixida muhim ijtimoiy institut sifatida shakllangan. Media jamiyatda axborot tarqatish, madaniy va siyosiy jarayonlarni shakllantirishda kuchli vosita hisoblanadi. Dastlabki matbuot vositalari — gazeta va jurnallar — odamlar orasida axborot almashish va fikrlarni shakllantirishning asosiy vositasi bo'lgan.

XX asrda radio va kino sanoati OAVni yangi bosqichga olib chiqdi. Radio uzoq masofalarga tez axborot yetkazish imkonini berdi, kino esa vizual tasvir orqali jamoatchilik ongiga ta'sir ko'rsatdi. Televideniye esa 1950-yillardan boshlab axborot, madaniyat va ta'limni uy sharoitida yetkazish vositasi sifatida rivojlandi.

Bugungi kunda raqamli media va ijtimoiy tarmoqlar global axborot maydonida interaktiv va tezkor kommunikatsiya imkonini yaratmoqda. Shu bilan

birga, axborot xavfsizligi, manipulyatsiyaga qarshi kurash va media savodxonlik masalalari dolzarb bo‘lib qolmoqda.

Asosiy qism.

1. OAVning paydo bo‘lishi.

Ommaviy axborot vositalari tarixi XVII asr Yevropasidan boshlangan. Gutenberg matbaa texnologiyasining rivojlanishi kitob va gazetalarni keng auditoriyaga yetkazish imkonini berdi. Gazeta va jurnallar siyosiy, iqtisodiy va madaniy yangiliklarni tarqatish bilan birga jamiyatdagi fikrlar va qarashlarni shakllantirish vositasi sifatida ishladi.

2. Matbuot davri (XVII–XIX asrlar).

Gazeta va jurnallar siyosiy va madaniy jarayonlarni yoritdi.

Bosib chiqarish texnologiyasi matnlarni tez va ko‘p nusxada tarqatishga imkon berdi.

Matbuotning rivojlanishi fuqarolik jamiyatining shakllanishiga yordam berdi.

3. Radio va kino davri (XX asr boshlaridan 1940-yillargacha).

Radio dasturlari uzoq masofalarga tez axborot yetkazish imkonini berdi.

Kino esa vizual tasvir orqali ijtimoiy va madaniy ta’sir ko‘rsatdi.

Ushbu davr OAVning auditoriyaga keng yetib borishi va jamiyatdagi rolini mustahkamlash bilan ajralib turadi.

4. Televideniye davri (1950–1980-yillar).

Televideniye orqali odamlar yangiliklar, ilmiy va madaniy dasturlarni uy sharoitida kuzata boshladi.

Televizion axborot vizual va eshitish orqali auditoriya e’tiborini jalb qiladi.

Televideniye OAVning jamoatchilik fikrini shakllantirishdagi rolini kuchaytirdi.

5. Raqamli media davri (1990-yildan hozirgi kunga qadar).

Internet va ijtimoiy tarmoqlar axborot tarqatish tezligini oshirdi, interaktiv aloqani yo‘lga qo‘ydi.

Har bir foydalanuvchi axborot manbai bo‘lishi mumkin.

Global media maydoni foydalanuvchilarga tezkor yangilik olish, fikr almashish va auditoriya bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri muloqot imkonini yaratadi.

6. OAVning jamiyatdagi roli.

Axborot tarqatish: siyosiy, ijtimoiy va madaniy yangiliklarni yetkazadi.

Ta’lim va madaniyatni rivojlantirish: maqolalar, hujjatli filmlar va ta’lim dasturlari orqali bilim va madaniyatni oshiradi.

Ijtimoiy nazorat: hukumat va tashkilotlarni jamoatchilik oldida javobgar qiladi.

Fikr shakllantirish: odamlar dunyoqarashi va qarashlarini kengaytiradi.

Xulosa.

Ommaviy axborot vositalari insoniyat tarixida doimiy rivojlanib kelmoqda. Ularning paydo bo‘lishi matbuotdan boshlab, radio, televideniye va raqamli media davrlarini o‘z ichiga oladi. Bugungi global media maydoni OAVning tezkor axborot tarqatish, auditoriyani jalb qilish va jamiyat ongini shakllantirish imkonini beradi. Shu tariqa, OAV nafaqat axborot manbai, balki jamiyat rivojlanishining ajralmas qismi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

OAVning tarixiy rivojlanishi jamiyatdagi madaniy, siyosiy va iqtisodiy jarayonlar bilan chambarchas bog‘liq. Raqamli media davrida esa axborot xavfsizligi, media savodxonlik va manipulyatsiyaga qarshi kurash masalalari alohida dolzarb hisoblanadi.

ADABIYOTLAR.

1. Abdullaev, S. “Ommaviy axborot vositalari tarixi”, Toshkent, 2018.
2. Karimov, O. “Media tarixi va jurnalistika asoslari”, Samarkand, 2020.
3. Qodirov, A. “Rivojlanayotgan media va jamiyat”, Toshkent, 2019.
4. Bag‘ritdinov, F. “Axborot va kommunikatsiya”, Toshkent, 2021.
5. Internet: www.bilim.uz, www.ilmiy.uz, www.lex.uz
6. McQuail, D. “Mass Communication Theory”, London, 2010.
7. Lule, J. “Understanding Media”, New York, 2012.